

Nr 201.

Av herr **Carlström** i Helgagård m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Vid genomläsandet av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående förslag till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, finner man att, såsom redan i statsverkspropositionen antydde, Kungl. Maj:t icke blott huvudsakligen följt förra årets grunder för beräkning av dyrtidstilläggens storlek för den tid propositionen omfattar, utan även uraktlåtitt att föreslå de smärre förändringar, som i statsverkspropositionen ställdes i utsikt ifråga om de personliga dyrtidstilläggen.

För den som i likhet med undertecknade ej alldeles kunnat sluta blicken för vad som under det gångna året skett i vårt land i fråga om det allmänna ekonomiska läget, är detta Kungl. Maj:ts förslag ägnat att väcka eftertanke, för att ej säga förvåning. Det är ju visserligen sant att med utgångspunkt från socialstyrelsens levnadskostnadsindex synas dessa grunder ej »oskäligt höga», ty de statsanställda få ju med den utgångspunkten ingalunda »full kompensation». Men utan att på något sätt söka underställa detta indextal någon prövning — ty det lönar föga — våga vi påstå, att den tid nu är inne, då frågan om »kompensation» borde avskrivras från dagordningen. Ligger det i själva verket ej så till för närvarande i vårt land, att i stället för frågan »kompensation» tränger sig fram en annan fråga: Skall jag kunna undgå att förlora allt — kapital, arbetstillfälle, brödet för dagen? Industrier gå under och måste nedläggas. Hundra tusentals arbetare gå sysslolösa. Andra arbetare, affärsanställda och industritjänstemän få utan vidare godtaga lönereduceringar, som närma sig 1914 års nivå. Den skriande nöden har sedan länge gästtat tusentals hem, man lider brist på det

nödvändigaste. Är det måne riktigt och lämpligt att i en sådan tid allt för mycket syssla med indextal och kompensationsfrågor för en särskild klass eller kår av landets folk?

Har ej riksdagen för övrigt helt nyligen, då sockerfrågan avgjordes, uttalat sig för att nu måste vi återgå till normala förhållanden genom vägran att understödja en industri, som — det sökte ingen förneka — om den skall hållas i gång kommer att gå med förlust. Och om produktionskostnadsberäkningar — som ha samma berättigande och samma tillförlitlighet som levnadskostnadsindexberäkningarna — skola läggas till grund för jordbruksprodukternas pris i allmänhet, så ha Sveriges jordbrukare i denna stund fullt skäl att kräva icke blott »dyrtidstillägg» utan även höjda »grundlöner».

Det skulle emellertid vara oförnuftigt att komma fram med ett sådant förslag och Sveriges jordbrukare såväl som andra företagare torde i detta nu ha fått klart för sig — åtminstone större delen av dem — att här kan inte längre bli tal om kompensation eller extra statshjälp, utan nu måste denna tid genomlevas i det hårda arbetets och försakelsens tecken, där litet var får ta risken i form av förlorat kapital, minskad arbetsförtjänst och sänkt levnadsstandard. Ty på den och endast den vägen ha vi utsikter att kunna kämpa igenom svårigheterna. På den vägen inställer sig så småningom det naturliga tillfrisknandet.

Men vad betyder då för denna återställelse, om en särskild klass — som förmenar sig ha lidit i förskott — söker komma undan från de smärtor, som läkningsproceduren medför? Jo, det kan inte betyda annat än att detta undandragande fördröjer, ja rent av omöjliggör ett normalt tillfrisknande. Den belastning, som statens affärsverksamhet genom dyrtidstilläggen har att dragas med, omöjliggör t. ex. taxornas nedbringande, vilket i sin tur gör att industrien, handeln och trävarumarknaden lida och som följd därav arbetslösheten ännu mer ökas eller förlänges. Detta faktum är så mycket debatterat och så pass tydligt bevisat, att här ej mera behöver ordas därom. Men frånsatt de menliga följder, som dyrtidstilläggen genom de affärsdrivande verken åsamka det allmänna, hava de beträffande *alla* befattningshavare den följdverkan, att så länge de utgå med belopp, som så väsentligt överstiga vad den enskilde företagaren *har möjlighet* att giva sina anställda, dessa senare helt naturligt med stor ovilja och förtrytelse foga sig i det förhållande, som tiden och krisläget oblidkeligen kräva. Och det skall näppe-ligen i längden lyckas att intala Sveriges arbetare och enskilt anställda, att bara lönerna kunde hållas uppe för statens tjänstemän, så tvingar detta den enskilde företagaren att höja lönerna även för sitt folk, ty även arbetaren

torde nu kunna förstå, att den enskilde företagaren ej har samma möjligheter som staten att genom skatter uttaga den förlust, som driften åsamkar honom.

Om man så lägger den statsfinansiella synpunkten på denna fråga blir densamma icke mindre allvarlig. För detta år har ju regeringen lyckats att få budgeten att gå ihop på papperet — om den håller i verkligheten vet man ej. Men detta har lyckats endast genom att tillgripa det sista av de besparingar, som tillförts kassafonden under de goda åren. Men vilka utvägar skola tillgripas då den vägen är utesluten? Högre direkta och indirekta skatter? Båda dessa vägar äro redan till bristningsgränsen anlidade. Det måste finnas en gräns även då det gäller att avtvinga nya skatter. Som det nu är blir vårt folk för varje dag mindre bärkraftigt för skatter i alla former. Att under sådana förhållanden fasthålla vid statsutgifter på ett par hundra miljoner kronor om året, som icke kunna anses vara alldeles oundgängligt nödvändiga, anse vi i högsta grad betänkligt. Och vi anse att genom de definitiva löneredringar, som under krisåren genomförts för de flesta statens befattningshavare, hava dessa kommit i en sådan löneställning, att dyrtidstilläggen nu måste i ett vida hastigare tempo, än Kungl. Maj:t tänkt sig, avvecklas. Ty om man än gärna måste medgiva, att statens tjänstemän under de första krisåren hade det svårare än en del andra samhällsklasser, så har dock nu en så våldsam omkastning skett i förhållandena, att utjämnningen fullt väl är uppnådd. Att enskilda individer lyckats komma undan lättare och andra åter drabbats än tyngre än de statsanställda är ett förhållande, som det nu föga båtår att tvista om. Det låter nästan som ett hän mot dem, som nu genom arbetslöshet lida nöd, då man beskärmar sig över de 85 miljoner kronor, som staten nödgas offra för dessa, då man vet att staten icke hesiterar för att under samma tid bevilja dyrtidstillägg med dubbel större summor åt ett mindre antal individer, som har en grundlön, vilken i förhållande till den allmänna lönestandarden, sådan den nu kan avläsas, måste anses ligga i överkanten. Läger man så härtill den omständigheten, att statens befattningshavare i fråga om arbetstid, semester, sjukhjälp och pensionsförmåner äro betydligt bättre tillgodosedda än i enskild tjänst anställda, jämte den trygghet, som statstjänsten i regel ger mot avskedande och arbetslöshet, så torde det med fog kunna påstås att grundlönen för de reglerade verken och kårerna ej är oskäligt låg även om dyrtidstilläggen bortfalla.

Det måste också sägas ifrån att folket i landet — icke stats- och kommunalanställda — allt högljuddare kräver att nu måste det bli ett slut på

dyrtidstilläggens rullande miljoner. Det blir tydligen allt svårare för folk ur skilda läger att förstå den »jämlighet», som tager sig uttryck i förslag sådana som ifrågavarande proposition. Man synes kräva av lagstiftarna och regeringen att de nu inse vad läget kräver, och man ler nästan åt den iver, varmed regeringen söker plocka bort smärre anslagsposter under det hundra-miljonersanslagen föras upp som om ingenting hänt.

Emellertid begära vi icke att dyrtidstilläggen i sin helhet nu skola bortfalla, men då vi ha anledning frukta att det statsfinansiella läget redan nästa år kan bli sådant, att frågan om dyrtidstilläggen avskriver sig själv, föreslå vi, för att övergången måtte bli mjukare, att för sista halvåret 1922 dyrtidstilläggen, beräknade efter kungl. propositionens grunder, måtte minskas med 25 % och för första halvåret 1923 med ytterligare 25 % av den summa, varmed tilläggen för en var skolas, efter ovan nämnda grunder, utgå. Detta som alternativ. Skulle utskottet eljest finna någon väg att efter andra grunder komma fram till ett liknande resultat, ha vi givetvis ingenting att däremot erinra.

Vi hemställa sålunda,

att riksdagen ville besluta vidtaga sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 84, att summan av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, beräknade efter i propositionen föreslagna grunder, måtte minskas för sista halvåret 1922 med 25 % och för första halvåret 1923 med ytterligare 25 % eller att, om utskottet finner någon annan beräkningsgrund för minskningen vara att föredraga, utskottet måtte vidtaga de åtgärder, som erfordras för vinnande av ett liknande resultat.

Stockholm den 10 mars 1922.

Oscar Carlström.

Emil Gustafson.

Eric Rydström.

Alfred Persson.

Axel Andersson.

Oscar Osberg.